

УДК 179.7:17.022.1

DOI: 10.26565/2226-0994-2020-63-15

Катерина Рассудіна

ПОНЯТТЯ ЩАСТЯ В БІОЕТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ (КОНЦЕПЦІЯ ЯКОСТІ ЖИТТЯ)

Тема щастя – одна з найдавніших у дослідженнях філософів. Нині воно становить предмет зацікавлень, зокрема біоетиків, науковців, які шукають принципи належного ставлення до людського життя, здоров'я, смерті. Особливого значення поняття щастя набуває в біоетичній концепції якості життя. Авторка статті окреслює витoki того розуміння щастя, яке прийняли прибічники цієї концепції, а також наводить приклади його застосування ними (передовсім П. Сінгером, Л. Норденфельтом і Дж. Мак-Меганом). Біоетична концепція якості життя прийняла утилітаристське бачення щастя, розроблене, головню, Дж. Бентамом і Дж. С. Мілем. Згідно з ним, щастя ототожнюється з користю чи задоволенням, які можна виміряти і максимізувати. У ХХ ст. важливим елементом щастя утилітаристи почали вважати автономію як здатність особи розпоряджатися власним життям і смертю. Помітним є також вплив утилітаризму преференцій. Відповідно до нього, щастя вбачають у спроможності реалізувати свої раціональні й автономні прагнення. Стан здоров'я, який цього не дозволяє, тлумачиться як нещастя. Вбивство людини, з погляду концепції якості життя, може не становити нещастя, якщо іншою альтернативою є продовження життя в умовах, які не дозволяють особі реалізувати її преференції, або ж не збігаються з її уявленнями про гідне життя. Отже, обґрунтовується допустимість не лише відмови від лікування, яке не веде до бажаних результатів, але й евтаназії. Життя осіб, які не виявляють раціональності й автономії, тлумачиться як нелюдське, як помилка, а самі вони як позбавлені права на щастя. Критики концепції якості життя вказують на необ'єктивність критеріїв, за якими в ній здійснюється вимірювання щастя. Другим закидом є посилення на відсутність ієрархії цінностей, через що задоволенню й відсутності страждань надається надто велике значення.

Ключові слова: щастя, задоволення, автономія, прагнення, якість життя.

Вступ

Щастя є одним із найдавніших об'єктів філософських досліджень. Від давнини до сьогодення люди замислювалися про його роль у нашому існуванні і шляхи його досягнення, про значення щастя у сферах моралі і професійної діяльності. Нині, окрім філософів, питаннями щастя займаються як психологи, так і природничники, шукаючи, наприклад, механізми, що відповідають за його появу і зникнення. Наявність щастя трактується нині як необхідна складова добробуту людини, ба більше, як елемент самої людськості.

Нині дослідженням щастя займається також і біоетика, міждисциплінарна наука, яка включає в себе найрізноманітніші сфери, об'єднані відношенням до того самого фундаментального явища – життя. Покликання цієї науки полягає, зокрема, у регулюванні поведінки, яка стосується таких дій, як порятунок людського життя медичними засобами, або ж визнання його марним. Одні науковці визнають по-особливному цінним і недоторканим життя кожної людини, незалежно від того, в якому стані вона перебуває, інші намагаються знайти критерії, що визначали б якість конкретного життя з метою прийняття на їхній підставі подальших рішень. Варто зауважити, що якість життя є поняттям, яке легко передати в термінах обсягу благ, задоволення чи щастя, доступного конкретному індивіду. Отже, виведення дефініції щастя і стратегій її застосування стає *актуальною* проблемою біоетиків, особливо тих із них, що позиціонують себе як прибічників концепції якості життя, а також для дослідників, що прагнуть зрозуміти їхню позицію. *Мета* пропонованої статті полягає у спробі накреслити витoki розуміння щастя

© Рассудіна К. С., 2020.

This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0.

прибічниками біоетичної концепції якості життя і його застосування в їхніх розробках практичних вказівок для медичного персоналу.

Нехай як поняття щастя, так і біоетична концепція якості життя являють собою достатньо аналізовані теми, складно знайти дослідження, безпосередньо присвячені поглядам на щастя прибічників цієї концепції. Окремо можна вказувати на самих біоетиків цього напрямку. Ідеї деяких із них будуть викладені нижче – передовсім П. Сінгера, Л. Норденфельта, Дж. Мак-Мегана. З-поміж дослідників цієї проблематики варто назвати В. Ханьску, П. Катторіні, Р. Мордаччі, Р. А. Шалока. *Novum* даної статті полягає у спробі бодай коротко окреслити розуміння щастя в біоетичній концепції якості життя, зробивши цей доробок доступним для українського читача. Для реалізації мети авторка береться за виконання кількох *завдань*. По-перше, будуть окреслені модерні джерела того розуміння щастя, яке знайшло застосування в концепції якості життя; по-друге – проаналізовані приклади використання поняття щастя популярними прибічниками цієї біоетичної концепції; по-третє – накреслені практичні наслідки такого використання, а також елементи його критики.

Екскурс в історію

Та концепція щастя, на яку посилаються прибічники біоетичної концепції якості життя, є дітищем Модерну. Для них не є характерними стародавні уявлення про щастя як процес і результат практики чеснот, або ж стан, який досягається внаслідок споглядання Бога – як у земному житті, так і потойбіч. Свою роль у формуванні описуваного нами розуміння щастя, безсумнівно, відіграли реформація і секуляризація, створення суспільств сучасних, нетрадиційних форм. Секуляризована людина, навіть коли не втрачає віри, не розглядає земні радощі як відбиток вічного блаженства, а радше навпаки – схильна розуміти обіцяне Богом спасіння як земне щастя, і його мислить у категоріях добробуту й процвітання. Протягом XVII – XVIII ст. щастя немовби «осідає на землю»: Просвітництво, наприклад, відкрито виступає проти претензій шукати якісь форми щастя понад людське процвітання [Тейлор, 2013, с. 417].

Формування сучасних уявлень про щастя зазнало також впливу з боку економічних теорій Модерну, а також і самих стрімких процесів, що відбувалися в економіці. Дедалі більше стандарти поведінки учасників ринку переносилися в усі сфери людського життя. Розвивалася й набувала популярності така етична теорія, як утилітаризм. З огляду на розуміння щастя прибічниками концепції якості життя, саме їй потрібно приділити найбільшу увагу.

Міркування про щастя, благо й корисність були для Дж. Бентама вихідним пунктом для конструювання найкращої правової системи; його метод полягав у аналізі тих психологічних принципів, розуміння яких необхідне державці й судді. Крім того, Дж. Бентам використовував у своїх дослідженнях емпіричний метод природничих наук. Досліджуючи факти, доступні чуттям, він прагнув перетворити законодавство на точну науку, тож шукав найбільш очевидні принципи, що керують людською поведінкою. Знайшов він їх у прагненні задоволення й униканні страждань, а результат здійснення цих принципів визначив як щастя.

Згідно з Дж. Бентамом, отже, принцип утилітаризму є стандартом поведінки, який схвалює або засуджує будь-яке діяння в залежності від того, чи веде воно до збільшення або зменшення щастя зацікавлених осіб. Саме така поведінка є благом: вона приносить задоволення та користь, яка й ототожнюється з щастям [Bentham, 2000, p. 14]. Оскільки і користь, і задоволення є поняттями суб'єктивними й розмитими, британський утилітарист, бажаючи, попри складності, створити директиву для законодавців, створив ґрунтовну класифікацію всіх можливих людських насолод, а також страждань, мотивів і схильностей. Наведене правило максимізації задоволення і мінімізації страждань його автор вважав самоочевидним: «у більшості життєвих випадків людина зазвичай сприймає цей принцип, не замислюючись над ним» [Bentham, 2000, p. 16] (тут і далі переклад мій. – К. Р.).

Так само, як Дж. Бентам, про щастя як безсумнівну цінність та остаточну мету писав і такий відомий утилітарист, як Дж. С. Міл. Обидва мислителі звертають увагу на необхідність порівняння обсягу щастя як однієї людини в різних ситуаціях, так і різних людей: інакше складно обрахувати користь або шкоду від певних дій. Дж. Бентам використовував для цього такі поняття, як інтенсивність, довжина тривання, конкретність, близькість чи віддаленість, відсутність домішок [Bentham, 2000, pp. 31–34]. Дж. С. Міл натомість ділить задоволення на роди вищого й нижчого порядку, з тваринними знизу і суто людськими, духовними та інтелектуальними вгорі. Саме останні переважають при порівнянні: «істота з вищими здатностями потребує більшого для того, щоби бути щасливою» [Mill, 2001, p. 12]. Тому, власне, Дж. С. Міл вважав свою концепцію стимулом і засобом для праці над характером, для підвищення рівня моралі в суспільстві.

У ХХ ст. утилітаристська концепція щастя була збагачена шляхом звернення до поняття автономії. Людськими преференціями можуть бути не лише задоволення й інші користі, але й цілковите усвідомлення того, що вона здатна розпоряджатися собою та має на це право [Darwall, 2006, pp. 266–267]. Іншим важливим моментом сучасного утилітаризму є увага до тих прагнень, які особа суб'єктивно визнає для себе найважливішими – у близькій перспективі чи в масштабах усього свого життя. Це означає, утім, що потенційно щасливими, здатними задовольнити власні преференції, можуть бути лише ті істоти, які здатні мати уявлення про майбутнє, вибудовувати ієрархію своїх прагнень, а також ці прагнення реалізовувати. Слід зауважити, що таке бачення прямо пов'язане з концепцією особи Дж. Лока, який назвав такою істоту, спроможну мислити про себе як про ту саму в різні періоди життя. Сам Дж. Лок теж пов'язував щастя із задоволенням – від життя, яке надає можливість отримувати інтенсивну насолоду [Locke, 2019, p. 232, 304].

Поняття щастя в біоетичній концепції якості життя

Чимало прибічників біоетичної концепції якості життя позиціонують себе як утилітаристів: насамперед Г. Кюзе, Дж. Мак-Меган, Р. Норденфельт, П. Сінгер, М. Тулі. Почасти вони приймають аргументацію, надану ще класиками утилітаризму, Дж. Бентамом і Дж. С. Мілем. Особливість їхнього мислення полягає головню в наголосі на автономії, яку вони прирівнюють до провідного блага. Щастя тлумачиться як елемент психічного життя, яке оцінюється виключно суб'єктивно, окрім тих випадків, коли говорять про людину, що не здатна зрозуміти свій стан, виразити своє переживання щастя або нещастя. Дослідники схиляються до того, щоби вважати таких людей (ембріонів, немовлят, осіб із серйозними психічними хворобами, у коматозному стані тощо) просто нездатними до такого переживання, що дозволяє не враховувати їхніх імовірних прагнень, або ж не максимізувати їхнього задоволення.

У твердженнях прибічників концепції якості життя можна помітити вплив не лише утилітаризму, але й сучасних психологічних концепцій. Насамперед це «піраміда потреб» А. Маслоу, а також «цибулева теорія» Я. Чапінського, теорія порівнянь А. Мікалоса. Згідно з А. Маслоу, щастя передбачає задоволення базових потреб – як фізіологічних, так і більш витончених: у безпеці, любові, схваленні, самореалізації. Соціолог Я. Чапінський вказував на три чинники щастя (яке асоціював із психічним добробутом – генетично детермінованою волею до життя, суб'єктивним переживанням щастя чи його протилежності): відчуття цінності власного життя, задоволення від нього, а також поточний афективний стан [Czapiński, 2005, s. 51–102]. Нарешті, А. Мікалос визначає такі критерії оцінки власного життя в аспекті щастя, як прагнення, прийняття іншими людьми, власне минуле, очікування, уявлення про власні заслуги. Хоча перераховані критерії вказують виключно на суб'єктивні оцінки, дослідник все ж здатен з їхньою допомогою зрозуміти стан добробуту іншої особи [Stepulak, 2005, s. 59].

П. Сінгер, певно, найбільш відомий нині прибічник концепції якості життя і послідовник утилітаризму преференцій, пише про наше право робити все, чого прагнемо, за тієї умови, що наші дії не зашкодять іншим. Автономію він розуміє як спроможність

реалізувати свої прагнення і, отже, досягати щастя. Показово, що П. Сінгер розширює автономію такою мірою, що відстоює право розпоряджатися власним життям і смертю.

Подібно до класиків утилітаризму, П. Сінгер вважає вбивство – і не тільки людини – моральним злом. Водночас він посилається на переживання страху, яке позбавляє особу щастя – страху, викликаного думкою про те, що її життя може бути будь-якої миті обірваним. Вбивство він тлумачить також як порушення права на щастя – позбавлення майбутнього, в якому могли б реалізуватися преференції. Тобто, згідно з австралійським утилітаристом, вбивство є злом не саме собою, а як перешкода індивідуальному і загальному щастю.

Геть інакше, утім, виглядає питання добровільної евтаназії. Смерть особи є в цьому разі її преференцією. «Коли передбачуваний залишок життя, – пише П. Сінгер, – представляється чимось страшним, а не бажаним, прагнення смерті може посісти місце нормального прагнення життя, вивертаючи звичні аргументи проти вбивання, що базуються на прагненні жити» [Singer, 1999, pp. 195–196].

Свою утилітаристську концепцію щастя створив і менш відомий в Україні шведський дослідник Л. Норденфельт. Його внеском є спроба розробки інструментарію для вимірювання якості життя на підставі щастя. Спираючись на погляди як Дж. Бентама, так і Арістотеля, він пропонує теорію рівноваги прагнень (*want-equilibrium theory*). Згідно з нею, особа отримує задоволення від свого життя в тому разі, коли її суб'єктивне бачення світу збігається з її очікуваннями. Згадує Л. Норденфельт і такий вимір щастя, як багатство (*richness*). Наслідком його міркувань стає така теза: «Особа Р може бути більш щасливою, ніж особа Q, у цьому вимірі багатства, оскільки Р має більшу, ніж Q, кількість прагнень (або ж амбітніші прагнення), які здійснилися» [Nordenfelt, 1993, pp. 7–8].

Від Арістотеля Л. Норденфельт прийняв розрізнення між власне щастям і необхідними для нього умовами, від Дж. Бентама – увагу до стосунків і умов, в яких існує індивід. Утім, він залишається утилітаристом преференцій і пов'язує щастя конкретної людини головно не з досягненням задоволення (яке є лише об'єктом щастя) або відсутністю страждань (які часто служать майбутньому благу), а з реалізацією прагнень і цілей. Тому шведський дослідник визнає залежність щастя не лише від досвіду, шкали цінностей або знань особи, але й від численних зовнішніх чинників. Порівняти щастя окремих людей неможливо, тож Л. Норденфельт приходить до поняття рівноваги. Щастя, на його думку, є станом рівноваги між прагненнями особи і дійсністю, яку вона спостерігає [Nordenfelt, 1993, p. 45]. Як і П. Сінгер, він визнає здатність насолоджуватися щастям лише за тими істотами, які мають свідомі прагнення та можуть передбачити ймовірності їхньої реалізації. Коли йдеться про щастя як довгострокове переживання задоволення від усього життя, то в рівновагу вступають не переживання певної миті й задоволення від нього, а все життя та сама спроможність до щастя. Остання з'являється лише тоді, коли більшість найважливіших прагнень уже реалізовано.

Практичні наслідки застосування утилітаристського поняття щастя в біоетичних концепціях

Варто придивитися не тільки до теоретичного доробку прибічників концепції якості життя, але й до того, які наслідки має його застосування на практиці. За приклад візьмемо медицину – ту сферу, де пропозиції біоетиків є найбільш відчутними. Згідно з концепцією якості життя, обґрунтованим є таке медичне втручання, яке здатне забезпечити особі певну кількість щастя. Якщо ж лікування веде лише до подовження страждань, від нього краще утриматися, навіть якщо це призведе до смерті. Такий утилітаристський підхід часто застосовують, наприклад, для вирішення питань доцільності абортів чи легалізації евтаназії.

Говорять також про здатність відчувати щастя особами з інвалідністю, передовсім тими, хто має серйозні психічні хвороби. У разі негативної відповіді їхнє життя є цілковито позбавленим щастя, а отже, і цінності. Їхнє життя тлумачиться як невласливе людині, як помилка (*wrongful life*). Смерть стає для них кращою альтернативою, особливо, коли йдеться

про людину, яка мала колись щастя, а тепер, зазнавши біди, буде змушена жити в негідних її умовах. Також гострою є проблема ще ненароджених дітей. Відомо, що завдяки пренатальній діагностиці чимало вад у їхньому розвитку стали виправними, але також її застосування часто стає причиною прийняття рішення про аборт – через побоювання батьків народити дитину, позбавлену можливості бути щасливою.

Якщо керуватися принципом утилітаризму, аборт у таких випадках насправді виглядає слушним рішенням. Зло вбивства нівелюється відсутністю в ембріона як преференцій, так і планів на майбутнє. З іншого боку, перспектива страждань, які важко хвора дитина зазнаватиме протягом свого життя в тому разі, якщо дійде до її народження, не збігається з уявленнями про преференції. Передовсім прибічники концепції якості життя схвалюють застосування абортів тоді, коли очікуване життя немовляти дорівнює кільком місяцям, а то й тижням чи дням.

До того ж сама відмова від абортів може виявитися злом, оскільки народження дитини з інвалідністю принесе у світ нові страждання. На цій підставі Л. Перді стверджує, що батьки чинять злочин, відмовляючись від абортів дітей, яким не здатні забезпечити рівень здоров'я й добробуту, що визнаний нормою в їхньому суспільстві [Purdy, 2001, pp. 52–57].

Американський дослідник Дж. Мак-Меган є одним із тих, хто стверджує, що знищення плоду, навіть якщо він не має поважних хвороб, не є злом через відсутність у нього прагнень. Ембріон не може бути ані щасливим, ані нещасним. Окрім того, може бути дозволеним і вбивство новонароджених, які ще не мають сформованої самосвідомості та прагнень, спрямованих на майбутнє. Евтаназія, однак, може бути дозволеною лише під час їхнього сну, адже смерть може порушити їхні інтереси в тому, щоби пити, їсти чи не мерзнути [McMahan, 1992, p. 5].

Евтаназію дорослих і здорових осіб, перед якими, утім, постає перспектива страждань через невиліковну хворобу, головно ту, що позбавляє їх особистості (наприклад, синдром Альцгеймера), Дж. Мак-Меган захищає, використовуючи інші аргументи. Такий хворий усвідомлює, що більшість його прагнень не буде реалізованою, тож його щастя залишається в минулому. Єдиною умовою, за якої евтаназія становитиме для нього зло, є наявність страху перед завершенням існування, а отже, його вибір нехай і марного, але все ж таки життя [McMahan, 1992, p. 20].

Критика поняття щастя в концепції якості життя

Постійними опонентами прибічників біоетичної концепції якості життя є розробники концепції святості життя, які стверджують рівну цінність існування всіх людей, незалежно від рівня їхніх актуальних спроможностей, досвіду, стану здоров'я і, зокрема, переживання щастя. Одним із предметів такої критики є необ'єктивність дослідників, які негативно оцінюють рівень щастя осіб з інвалідністю (або ж ембріонів), міряючи його згідно з особистими уявленнями про норму та перебуваючи під впливом цілком слушного страху опинитися на їхньому місці. У дійсності, однак, від буття нещасними багатьох людей з серйозними психічними хворобами рятує відсутність самосвідомості, натомість інші (наприклад, пацієнти з синдромом Дауна) цілком здатні переживати щастя і насолоджуються ним, тільки у незрозумілий для інших спосіб [Ślipko, 2012, s. 221]. Отже, слід додати, що справжньою причиною абортів є можлива мінімізація рівня щастя не майбутніх дітей, а батьків чи суспільства загалом, яке замість платників податків отримує претендента на соціальну допомогу.

Ще один закид стосується відсутності в концепції якості життя ієрархії цінностей чи благ. Начебто саме тому її прибічники вважають зло страждання, завданого батькам або державі, вищим за зло вбивства людської особи, незалежно від того, чи йдеться про ембріон, чи особу в стані коми, чи пацієнта, який боїться негідних умов подальшого життя. Навіть якщо прибічники концепції якості життя вибудовують певні ієрархії, то досвід і психічні здібності в них оцінюються вище, ніж особа, а задоволення – вище, ніж життя.

Отже, ієрархії, пропоновані дослідниками-утилітаристами, здається, передбачають ступені задоволення, інтереси й прагнення, але не враховують об'єктивності і самої особи.

Висновки

Поняття щастя, на яке посилаються прибічники концепції якості життя, є примітно утилітаристським. Тому щастя, на їхню думку, полягає в збільшенні задоволення – від самого життя – як певної користі. Характерним є наголос на автономії як провідній ознаці людськості й елементі щасливого життя, а також на раціональності, що надає спроможність мати очікування від майбутнього, реалізація яких здатна опцасливувати. Відповідно, нерациональні й неавтономні істоти автоматично позбавляються права на щастя, якість їхнього життя падає.

П. Сінгер мислить щастя як наслідок реалізації преференцій, а неспроможність цієї реалізації трактує як підставу для евтаназії: життя втрачає сенс і стає тягарем. Л. Норденфельт розробляє критерії вимірювання якості життя на підставі щастя. Останнє, на його думку, також є результатом збігу очікувань особи з її суб'єктивною оцінкою обставин свого життя. Як і П. Сінгер, Л. Норденфельт вказує на залежність між обсягом можливого щастя (якості життя) та інтелектуальними спроможностями індивіда.

Застосування таких принципів у медичній практиці отримує важливі наслідки. Нещасливе життя виявляється невартим зусиль персоналу з його порятунку. Народження дитини, життя якої не приносить їй щастя (тобто задоволень), стає підставою для абортів. Відсутність здатності пережити ембріонами щастя і нещастя полегшує такий вибір. Натомість дорослий і самосвідомий індивід може вибрати смерть як преференцію поруч із перспективою нещасливого життя.

Критики концепції якості життя вказують на обмеженість застосованого в ній поняття щастя, суб'єктивний характер його оцінки, хибність прийнятої ієрархії цінностей. На їхню думку, щастя особи є важливим благом, але не більшим за неї саму, за її життя, знищення якого завжди становить нещастя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Тейлор Ч. Секулярна доба. Книга перша / пер. с англ. О. Панича. К.: Дух і літера, 2013. 664 с.

Bentham J. An Introduction to the Principles of Morals and Legislation. Kitchener: Batoche Books, 2000. 248 p. URL: <https://socialsciences.mcmaster.ca/econ/ugcm/3ll3/bentham/morals.pdf> (дата звернення: 12.07.2020).

Czapiński J. Psychologiczne teorie szczęścia. *Psychologia pozytywna. Nauka o szczęściu, zdrowiu, sile i cnotach człowieka*. Warszawa: Wydawnictwo naukowe PWN, 2005. S. 51–102.

Darwall S. The Value of Autonomy and Autonomy of the Will. *Ethics*. 2006. Vol. 116, Issue 2 (January). pp. 263–284. DOI: <https://doi.org/10.1086/498461>.

Locke J. Essay Concerning Human Understanding. Global Grey, 2019. 699 p.

McMahan J. Preferences, Death, and Killing. 1992. 28 p. URL: <http://jeffersonmcmahan.com/wp-content/uploads/2012/11/Preferences-Death-and-the-Ethics-of-Killing.pdf> (дата звернення: 12.07.2020).

Mill J. S. Utilitarianism. Kitchener: Batoche books, 2001. 63 p.

Nordenfelt L. Quality of Life, Health and Happiness. Aldershot: Avebury, 1993. 182 p.

Purdy L. Genetics and Reproductive Risk: Can Having Children Be Immoral? *Biomedical Ethics: 5th Ed.* / Ed. by T. A. Mappes, D. De Grazia. New York; Boston: McGraw Hill, 2001. pp. 52–57.

Singer P. Practical Ethics: 2nd Ed. Cambridge: Cambridge University Press, 1999. 217 p.

Stepulak M. Z. Religijne uwarunkowania szczęścia. *Psychologia pozytywna. Nauka o szczęściu, zdrowiu, sile i cnotach człowieka* / Edytowany przez J. Czapiński. Warszawa: Wydawnictwo naukowe PWN, 2005. S. 51–72.

Ślipko T. Bioetyka. Najważniejsze problemy. Kraków: Petrus, 2012. 519 s.

Рассудіна Катерина Сергіївна

кандидатка філософських наук, викладачка
Інститут релігійних наук св. Томи Аквінського
вул. Деревлянська, 13, Київ, 04119
докторантка, філософський факультет
Київський національний університет імені Т. Г. Шевченка
вул. Володимирська, 60, Київ, 01033
E-mail: rassudina.k@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6704-185X>

Стаття надійшла до редакції: 01.09.2020

Схвалено до друку: 05.10.2020

**THE CONCEPT OF HAPPINESS IN BIOETHICAL RESEARCH
(QUALITY OF LIFE CONCEPTION)**

Rassudina Kateryna S.

PhD in Philosophy, Lecturer
Institute of Religious Sciences of St. Thomas Aquinas
13, Derevlianska str., 04119, Kyiv, Ukraine
Doctoral Student, Faculty of Philosophy
Taras Shevchenko National University of Kyiv
60, Volodymyrska str., 01003, Kyiv, Ukraine
E-mail: rassudina.k@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6704-185X>

ABSTRACT

The topic of happiness is one of the oldest in philosophical researches. Now it is the subject of interest, in particular, for bioethicists, scientists who are looking for the principles of proper treatment of human life, health, and death. The concept of happiness acquires special significance in the quality of life bioethical conception. The author of the article outlines the origins of the understanding of happiness adopted by the supporters of this conception, as well as gives examples of its application by them (above all by P. Singer, L. Nordenfelt, and J. McMahan). The quality of life bioethical conception adopted utilitarian vision of happiness, developed mainly by J. Bentham and J. S. Mill. According to it, happiness is identified with benefit or pleasure, which can be measured and maximized. In the XX century utilitarians began to consider autonomy – the ability of a person to manage his or her own life and death – as an important element of happiness. The influence of the preference utilitarianism is also noticeable. In obedience to it they see happiness in the ability of person to realize his or her rational and autonomous desires. The medical conditions that does not allow it are interpreted as lack of happiness. Thus, they justify not only the admissibility of withdrawing treatment that doesn't give the expected result, but also of euthanasia. Killing a person, in terms of the quality of life conception, may not be a lack of happiness if the other alternative is to continue living in conditions that do not allow a person to realize his or her preferences, or does not coincide with his or her ideas of a decent life. The lives of persons who do not manifest rationality and autonomy are interpreted as inhuman, as wrongful, and the person as deprived of the right to happiness. Critics of the quality of life conception point to the subjectivity of the criteria by which happiness is measured. The second reproach is the reference to the absence of a hierarchy of values. That is why they give pleasure and absence of suffering too much importance.

Keywords: happiness, pleasure, autonomy, desires, quality of life.

REFERENCES

- Bentham, J. (2000). *An Introduction to the Principles of Morals and Legislation*. Kitchiner: Batoche Books. Retrieved from: <https://socialsciences.mcmaster.ca/econ/ugcm/3ll3/bentham/morals.pdf>. (Original work published 1789).
- Chapiński, J. (2005). Psychological Theories of Happiness. In J. Czapiński (Ed.), *Positive Psychology. The Science of Human Happiness, Health, Strength and Virtues* (pp. 51–102). Warsaw: PWN Scientific Publisher. (In Polish).
- Darwall, S. (2006). The Value of Autonomy and Autonomy of the Will. *Ethics*, 116(2), 263–284. DOI: <https://doi.org/10.1086/498461>.
- Locke, J. (2019). *Essay Concerning Human Understanding*. Global Grey.
- McMahan, J. (1992). *Preferences, Death, and Killing*. Retrieve from <http://jeffersonmcmahan.com/wp-content/uploads/2012/11/Preferences-Death-and-the-Ethics-of-Killing.pdf>.
- Mill, J. S. (2001). *Utilitarianism*. Kitchener: Batoche books. (Original work published 1861).
- Nordenfelt, L. (1993). *Quality of Life, Health and Happiness*. Aldershot: Avebury.
- Purdy, L. (2001). Genetics and Reproductive Risk: Can Having Children Be Immoral? In T. A. Mappes & D. De Grazia (Eds.), *Biomedical Ethics* (5th ed.; pp. 52–57). Boston: McGraw Hill.
- Singer, P. (1999). *Practical Ethics* (2nd ed.). Cambridge: Cambridge University Press.
- Ślipko, T. (2012). *Bioethics. The Most Important Problems*. Cracow: Petrus. (In Polish).
- Stepulak, M. Z. (2005). Religious Conditions of Happiness. In J. Czapiński (Ed.), *Positive Psychology. The Science of Human Happiness, Health, Strength and Virtues* (pp. 51–72). Warsaw: PWN Scientific Publisher. (In Polish).
- Taylor, Ch. (2013). *A Secular Age* (Book 1). (O. Panich, Trans.). Kyiv: Dukh i Litera. (Original work published 2007). (In Ukrainian).

Article arrived: 01.09.2020

Accepted: 05.10.2020